

Αναστάσιος Βαβούσκος

Δρ. Εκκλησιαστικού Δικαίου
Νομικής Σχολής Α.Π.Θ.
Δικηγόρος

Γρηγόριος Λιάντας

Επίκουρος καθηγητής
Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας
Θεσσαλονίκης

Οι θεσμοί του αυτοκεφάλου
και του αυτονόμου καθεστώτος
στην Ορθόδοξη Εκκλησία
(Μελέτες – Πηγές)

ΜΕ
ΘΕ
ΣΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Θεσσαλονίκη 2014

Γρηγόριος Λιάντας
Το Αυτοκέφαλο και το Αυτόνομο
υπό το πρίσμα των Διορθόδοξων Σχέσεων

«Την ορθόδοξη Εκκλησία αποτελούν σήμερα τα πατριαρχεία, οι αυτοκέφαλες και οι αυτόνομες Εκκλησίες, οι οποίες ενωμένες με την ίδια πίστη, βρίσκονται σε κοινωνία με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Κάθε ορθόδοξη Εκκλησία, τιμώμενη ως πατριαρχείο ή αυτοκέφαλη, αποκτά εκκλησιαστική δικαιοδοσία εντός των γεωγραφικών της ορίων και καμιά άλλη ορθόδοξη Εκκλησία δεν μπορεί να επεμβαίνει στα εκκλησιαστικά ζητήματα μιας άλλης Εκκλησίας.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έχει πρωτείο τιμής μεταξύ των άλλων ορθόδοξων Εκκλησιών, θεωρούμενος πρώτος μεταξύ ίσων. Στην πράξη, το πρωτείο αυτό συνεπάγεται καθήκοντα και δικαιώματα, αναγνωριζόμενα σε αυτόν από τις οικουμενικές συνόδους και την παράδοση της Εκκλησίας. Γενικά, το δικαίωμα της πρωτοβουλίας αναγνωρίζεται σ' αυτόν από τους αρχηγούς όλων των ορθόδοξων Εκκλησιών. Έτσι, έχει το δικαίωμα του εκκλητίου, της ενάρξεως μιας αλληλογραφίας πάνω σε ένα ή πολλά ζητήματα, της συγκλήσεως και προεδρίας των πανορθόδοξων συνόδων, της παροχής του αυτοκεφάλου και του αυτόνομου, της ευλογίας του αγίου μύρου και της αποστολής του στις αδελφές ορθόδοξες Εκκλησίες κτλ.»¹

1. Β. Σταυρίδης – Ευ. Βαρέλλα 1996, 282-283.

Η ορθόδοξη Εκκλησία, λοιπόν, είναι μία κοινωνία τοπικών Εκκλησιών, αυτοκέφαλων ή αυτόνομων, οι σχέσεις των οποίων προσδιορίζονται από την κανονική παράδοση και από την μακραίωνη εκκλησιαστική πράξη². Τόσο η κανονική παράδοση, όσο και η εκκλησιαστική πράξη υπήρξαν πάντοτε και παραμένουν συνεχώς τα σταθερά και αμετάβλητα κριτήρια για την εύρυθμη λειτουργία των διορθόδοξων σχέσεων, πάντοτε όμως μέσα στα πλαίσια της διοικητικής οργάνωσης της ορθοδόξου Εκκλησίας και την αντικειμενικών συνθηκών κάθε εποχής³.

Στα πλαίσια αυτά υποστηρίζεται,⁴ πολύ σωστά, ότι «η κανονική τάξη και οι ιστορικές συγκυρίες ανέδειξαν τον ιδιαίτερο ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην εύρυθμη λειτουργία των σχέσεων των τοπικών Εκκλησιών τόσο κατά την πρώτη, όσο και κατά τη δεύτερη χιλιετία του ιστορικού βίου της Εκκλησίας. (...) Η συμφωνία των ορθοδόξων Πατριαρχών, πάντοτε, υπό την αιγίδα του Οικουμενικού Πατριάρχη, εξέφραζε σε όλη τη δεύτερη χιλιετία την ενότητα της Ορθοδοξίας στην κοινή πίστη και κανονική τάξη».

Βέβαια, το θέμα της ανεξαρτησίας και της αυτοτέλειας προς τις διατάξεις που αφορούν στην άσκηση της εκκλησιαστικής διοικητικής εξουσίας αποτέλεσε ήδη από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες αληθινό πρόβλημα εκκλησιαστικής πολιτικής και όχι ζήτημα απλά διοικητικής τεχνικής⁵.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Τρωϊάνο⁶ «την απόλυτη ανεξαρτησία των τοπικών Εκκλησιών που επικρατούσε στην αρχαία Εκκλησία διαδέχθηκε, όπως είναι γνωστό, μετά την εισαγωγή του μητροπολιτικού συστήματος η διοικητική αυτονομία των εκκλησιαστικών επαρχιών, η οποία ήρθη διά της διαπλάσεως υπερμητροπολιτικής οργάνωσης της εκκλησιαστικής διοικήσεως. Η οργάνωση αυτή οδήγησε βαθμιαία στη διαμόρφωση του θεσμού

2. Δαμασκηνός, Μητρ. Ελβετίας (μετέπειτα Αδριανουπόλεως) 2001, 471.

3. Στο ίδιο.

4. Ο. π., 471, 472.

5. Σπ. Τρωϊάνος 1980, 337.

6. Στο ίδιο.

της πενταρχίας των Πατριαρχών⁷, η οποία κατέστησε δυνατή την επίλυση των προβλημάτων, των σχετικών με το αυτοκέφαλο. Η ισορροπία που επιτεύχθηκε με αυτόν τον τρόπο παρέμεινε, εντός του πλαισίου της πολιτικής ιδεολογίας του ενιαίου κράτους [βυζαντινή Αυτοκρατορία], για αιώνες αδιάταρακτη».

Τα πολιτικά, όμως, γεγονότα και οι διοικητικές ανακατατάξεις που πραγματοποιήθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο και ειδικότερα στη βαλκανική χερσόνησο κατά τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ού αιώνα επέδρασαν σημαντικά στη διάρθρωση της εκκλησιαστικής διοίκησης⁸.

Η κανονική παράδοση για τον καθοριστικό ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των άλλων Πατριαρχείων της Ανατολής στη λειτουργία των διορθόδοξων σχέσεων κλονίστηκε κατά τον 19ο αιώνα από τη σύνδεση των απελευθερωτικών αγώνων των ορθοδόξων λαών με τη διεκδίκηση της εκκλησιαστικής αυτοκεφαλίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο⁹.

Ο θεσμός της εκκλησιαστικής αυτοκεφαλίας, ο οποίος καθιερώθηκε για τη διασφάλιση και τη διευκόλυνση της συνεχούς κοινωνίας των κατά τόπους Εκκλησιών, αλλοτριώθηκε από τις ιδεολογικές και εθνοφυλετικές φορτίσεις του νεότερου κρατισμού και τροφοδότησε όχι μόνο την απομονωτική εσωστρέφεια των τοπικών Εκκλησιών, αλλά και τις σπασμωδικές εντάσεις στις διορθόδοξες σχέσεις¹⁰.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι προφανές ότι οι διορθόδοξες σχέσεις επηρεάστηκαν αρνητικά από τις αρχές του 19ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα, τόσο από τις αλληπάλληλες αυθαίρετες διεκδικήσεις της εκκλησιαστικής αυτοκεφαλίας των ορθοδόξων λαών της Βαλκανικής, όσο

7. Για το θέμα βλέπε την εξαιρετική και διαχρονική μελέτη του «Πρυτάνεως της Εκκλησιαστικής Ιστορίας» καθηγητή Βλάσ. Φειδά, *Ο θεσμός της Πενταταρχίας των Πατριαρχών. Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του θεσμού*, Αθήνα 1977.

8. Σπ. Τρωϊάνος 1980, 344.

9. Δαμασκηνός, Μητρ. Ελβετίας 2001, 473-474.

10. Στο ίδιο.

και από την επιβολή των αθεϊστικών κομμουνιστικών καθεστώτων στη Ρωσία και στη Γεωργία μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1918), όπως επίσης και στις άλλες ορθόδοξες χώρες των Βαλκανίων μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1945)¹¹.

Μάλιστα, σύμφωνα με τον καθηγητή Φειδά¹² «ο πλήρης και αντικειμενικός καθορισμός της εννοίας των όρων «αυτοκέφαλον» και «αυτόνομον» στο διοικητικό δίκαιο της ορθόδοξου Εκκλησίας είναι δυσχερέστατος, διότι αφενός μεν το θέμα καθαυτό είναι πολυδιάστατο, αφετέρου δε, καλλιεργούνται σήμερα μονομερείς τάσεις σχετικά με την ερμηνεία των όρων αυτών. Κατ' αυτόν τον τρόπο υποστηρίζονται ως κανονικώς αιτιολογημένες ορισμένες μονομερείς πρωτοβουλίες σχετικά με την ανακήρυξη του αυτοκεφάλου στην ορθόδοξη Εκκλησία, οι οποίες, όχι μόνο δημιουργήσαν πλήθος κανονικών προβλημάτων αλλά και χαλάρωσαν την ενότητα των ορθόδοξων Εκκλησιών στον σύνδεσμο της αγάπης».

Με τον όρο «Αυτοκεφαλία»¹³ νοείται η πλήρης διοικητική ανεξαρτησία μιας Εκκλησίας, χορηγούμενη από το Οικουμενικό Πατριαρχείο με αναφορά στη βούληση της όλης Ορθοδοξίας.

Με τον όρο «Αυτονομία»¹⁴ νοείται η μερική χειραφέτηση μιας Εκκλησίας υπό την αιγίδα του Οικουμενικού Θρόνου, ο οποίος και παρέχει την αυτοδιοίκηση επ' ονόματι της όλης Ορθοδοξίας.

Με τα δύο προαναφερθέντα θέματα (αυτοκέφαλο και αυτόνομο) ασχολήθηκε διεξοδικά η ορθόδοξη Εκκλησία στα πλαίσια της προετοιμασίας της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδοξίας κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα και μέχρι τις μέρες μας.

11. Ό.π., 476.

12. Πρβλ. Βλάσ. Φειδάς 1979, 7. Για τα «κανονικά κριτήρια της ανακηρύξεως του Αυτοκεφάλου» βλέπε ό.π., 21-27.

13. Ευ. Βαρέλλα - Γρ. Παπαθωμάς (Αρχιμ.) 2001, 50. Επίσης, βλέπε Μεθόδιος Φούγιας (Αρχιμ.) 1958, 13-28. Ακόμη, Ευ. Βαρέλλα 1994, 94-97.

14. Ευ. Βαρέλλα - Γρ. Παπαθωμάς (Αρχιμ.) 2001, 50. Επίσης, βλέπε Ευ. Βαρέλλα 1994, 15-22.

Εξάλλου, όπως πληροφορούμαστε¹⁵ «(...) από τη μελέτη των κανόνων και των πρακτικών των Οικουμενικών Συνόδων συνάγεται, ότι όλα τα θέματα, τα αναφερόμενα στο αυτοκέφαλο των εκκλησιών, η ανακήρυξή τους, η τάξη τους, τα όρια δικαιοδοσίας τους κτλ., ρυθμίζονταν με αποφάσεις που λαμβάνονταν σ' αυτές τις συνόδους. (...) Από τον 9ο αι., που σταμάτησαν να συγκαλούνται Οικουμενικές Σύνοδοι, τη θέση τους ως ανωτάτων οργάνων ασκήσεως της εν ευρεία εννοία διοικητικής εξουσίας στην Εκκλησία, κατέλαβε η Ενδημούσα Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως, η οποία περιέλαβε στον κύκλο των αρμοδιοτήτων της πλείστα θέματα, τα οποία μέχρι τότε ανήκαν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των Οικουμενικών Συνόδων. (...) Έτσι οι, κατά τη διάρκεια της υστεροβυζαντινής ή μεταβυζαντινής περιόδου και μετέπειτα, συντελεσθείσες ανακηρύξεις αυτοκέφαλων Εκκλησιών έγιναν από την Ενδημούσα Σύνοδο κατ' οικονομίαν. Η εφαρμογή του θεσμού της οικονομίας εκδηλώνεται και σε όλες τις ανακηρύξεις αυτοκεφάλων Εκκλησιών του 19ου και 20ού αιώνα, παρόλο που δεν έγιναν από την Ενδημούσα Σύνοδο, αλλά από την Πατριαρχική Σύνοδο που τη διαδέχθηκε».

Στη συνεδρίαση της προκαταρκτικής επιτροπής των Αγίων Ορθοδόξων Εκκλησιών, (Ιερά Μονή Βατοπεδίου, Άγιον Όρος 1930) η Εκκλησία της Σερβίας, μεταξύ άλλων, θέτει τα ζητήματα¹⁶ του αριθμού των αυτοκέφαλων Εκκλησιών και του τρόπου ανακήρυξης της αυτοκεφαλίας και αυτονομίας, τα οποία και συμπεριλαμβάνονται στον οριστικό κατάλογο θεμάτων της σχεδιαζόμενης Μεγάλης Συνόδου¹⁷.

Τη δεκαετία του 1960, η αναληφθείσα από το Οικουμενικό Πατριαρχείο πρωτοβουλία συγκλήσεως των Πανορθόδοξων Διασκέψεων εγκαινίασε μια νέα εποχή στις διορθόδοξες σχέσεις.

15. Σπ. Τρωϊάνος 1980, 345-347.

16. Βλέπε Πρακτικά της Προκαταρκτικής Επιτροπής των Αγίων Ορθοδόξων Εκκλησιών της συνελεύσεως εν τη εν Αγίω Όρει Ιερά Μεγίστη Μονή του Βατοπεδίου (8-23 Ιουνίου 1930), Κωνσταντινούπολη 1930, 72-73.

17. Πρακτικά 1930, 147 και 149.

Οι εργασίες της Α' Πανορθόδοξου Διασκέψεως (Ρόδος 1961) επιβεβαίωσαν και ενίσχυσαν τις αδελφικές σχέσεις των Ορθοδόξων Εκκλησιών, κινήθηκαν δε στην ίδια περίπου προοπτική με τη Διορθόδοξη Προκαταρκτική Επιτροπή του Αγίου Όρους (1930). Εγκρίνεται ανανεωμένο θεματολόγιο¹⁸, στο τέταρτο κεφάλαιο του οποίου αναφέρονται¹⁹: «IV. Σχέσεις Ορθοδόξων Εκκλησιών προς Αλλάλας. (...) Β. Το Αυτοκέφαλον και το Αυτόνομον εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία.

α) Ανακήρυξις Αυτοκεφάλου

1. Τις ο ανακηρύσσων
2. Προϋποθέσεις και όροι
3. Τρόπος ανακηρύξεως Αυτοκεφάλου
4. Τίνες αι σήμερον αναγνωρισμένοι Αυτοκέφαλοι Εκκλησίαι

β) Καθορισμός των όρων της αναγνωρίσεως Εκκλησίας τινός ως Αυτόνομου».

Η Α' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη²⁰, η οποία συγκλήθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο στο Σαμπεζύ της Γενεύης το 1976, αξιολόγησε τη μέχρι τότε πορεία της προπαρασκευής της Συνόδου και αποφάσισε ομόφωνα την αναθεώρηση των θεμάτων με την προοπτική της επίστευσης της σύγκλησής της. Από τον κατάλογο των θεμάτων επέλεξε με ψηφοφορία μόνο δέκα, δηλαδή τα αναφερόμενα:

α) στις σχέσεις των κατά τύπους ορθοδόξων Εκκλησιών προς αλλήλας και προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο (Ορθόδοξη Διασπορά, Αυτοκέφαλο, Αυτόνομο, Δίπτυχα),

18. Βλέπε Ευ. Βαρέλλα - Γρ. Παπαθωμάς (Αρχιμ.) 2001, 95-96.

19. Οικουμενικόν Πατριαρχείον 1961, 4-5 και Πρακτικά 1961, 21-23, Έκθεση Επιτροπής Γ' (28/9/1961), όπου αναφέρεται η οριστική διατύπωση των θεμάτων του 4ου κεφαλαίου του σχετικού Σχεδίου-Καταλόγου.

20. Δαμασκηνός, Μητρ. Ελβετίας 2001, 487 και «Το Κείμενον των αποφάσεων της Α' Προσυνοδικής Πανορθόδοξου Διασκέψεως επί των θεμάτων της Ημερησίας Διατάξεως αυτής», *Επίσκεψις*, 159 (1976) 11.

β) στις σχέσεις της Ορθοδόξου Εκκλησίας προς τον λοιπό χριστιανικό κόσμο,

γ) σε πρακτικής φύσεως εκκλησιαστικά ζητήματα και

δ) στη μαρτυρία της Ορθοδοξίας στον σύγχρονο κόσμο.

Οι Β' και Γ' Προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις²¹ (Σαμπεζύ 1982 και 1986) εξάντλησαν τις τρεις ενότητες θεμάτων (β', γ', δ'), ενώ τα θέματα Ορθόδοξη Διασπορά, Αυτοκέφαλο, Αυτόνομο και Δίπτυχα παραπέμφθηκαν στην επόμενη Δ' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη. Ειδικότερα, αποφασίσθηκε²² ότι «τα τέσσερα αυτά θέματα παρουσιάζουν βαθιά εσωτερική συνάφεια και αλληλεξάρτηση γιατί θεμελιώνονται στην ίδια μακράιωνα κανονική παράδοση και εκκλησιαστική πράξη της ορθοδόξου Εκκλησίας και παρουσιάζουν ανάλογη άμεση ή έμμεση αναφορά σε σύγχρονα προβλήματά της. Το τελευταίο αυτό χαρακτηριστικό εξηγεί την ιδιαίζουσα ευαισθησία για την κατάλληλη προπαρασκευή και την αναζήτηση της ενιαίας στάσης όλων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών πάνω σε κάθε ένα [από τα τέσσερα θέματα]».

Πρέπει να σημειωθεί ότι η Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Επιτροπή, σε δύο συνελεύσεις (Σαμπεζύ 1990 και 1993) ολοκλήρωσε την επεξεργασία των θεμάτων για την ορθόδοξη Διασπορά και για την ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου, με εξαίρεση το ζήτημα της υπογραφής του σχετικού Πατριarchικού Τόμου²³.

Όπως, μάλιστα, αναφέρει το επίσημο ανακοινωθέν (13/11/1993)²⁴ «η Επιτροπή συζήτησε διεξοδικά τα δύο πρώτα θέματα (Διασπορά και Αυτοκέ-

21. Δαμασκηνός, Μητρ. Ελβετίας 2001, 488 και «Τελικά κείμενα-αποφάσεις της Γ' Προσυνοδικής Πανορθόδοξου Διασκέψεως (1986)» *Επίσκεψις*, 369 (1986) 27-28. Επίσης, για τον Κανονισμό λειτουργίας των Προσυνοδικών Πανορθόδοξων Διασκέψεων, βλέπε ό. π., 4-5.

22. Ό.π., 27-28.

23. Δαμασκηνός, Μητρ. Ελβετίας 2001, 488.

24. Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Επιτροπή, *Ανακοινωθέν* (13-11-1993), Σαμπεζύ, 7-13 Νοεμβρίου 1993.

φαλο) και παρέπεμψε το θέμα του Αυτόνομου και του τρόπου ανακηρύξεώς του, ελλείψει χρόνου, στην επόμενη Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Επιτροπή. Η Διορθόδοξη Επιτροπή διά της μελέτης της ενιαίας θέσεως των Ορθοδόξων Εκκλησιών: (...) γ) κατέγραψε σε ευσύνοπτο και περιεκτικό κείμενο (βλέπε Παράρτημα β') την ενιαία θέση των Ορθοδόξων Εκκλησιών επί του θέματος του Αυτοκεφάλου και του τρόπου ανακηρύξεως αυτού, και αφού περιέγραψε και την ακολουθητέα εν προκειμένω διαδικασία, παρέπεμψε δε προς περαιτέρω συμπληρωματική μελέτη, από την επόμενη Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Επιτροπή, ορισμένα σημεία της διαδικασίας αυτής».

Σχολιάζοντας ο καθηγητής Φειδάς τα αποτελέσματα της Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικής Επιτροπής του έτους 1993 υποστηρίζει τα εξής²⁵: «η ορθότητα των επιλογών και των αποφάσεων του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τη σύγχρονη κανονική οργάνωση της συνοδικής λειτουργίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας επιβεβαιώθηκε διά της ομοφώνου αποδοχής από τη Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Επιτροπή (1993) του σχεδίου κειμένου ως προς τις απαραίτητες εκκλησιολογικές προϋποθέσεις και τα καθιερωμένα κανονικά κριτήρια της όλης διαδικασίας για την ανακήρυξη της αυτοκεφαλίας ή και της πατριαρχικής τιμής οιασδήποτε τοπικής Εκκλησίας, παρά τις άκριτες ή σκόπιμες επιφυλάξεις των εκπροσώπων της Εκκλησίας της Ρωσίας για μόνο τον τρόπο υπογραφής (παράγραφος 3γ' του κειμένου) του σχετικού Πατριαρχικού Τόμου».

Η σύγκληση της Δ' Προσυνοδικής Πανορθόδοξου Διάσκεψης²⁶ πραγματοποιήθηκε μετά από είκοσι τρία ολόκληρα χρόνια, τον Ιούνιο του 2009 στο Σαμπεζύ της Γενεύης. Αυτή ασχολήθηκε με το θέμα της Διασποράς. Στο τέλος δε, της Διασκέψεως αποφασίσθηκε ότι τα θέματα του τρόπου ανακηρύξεως του Αυτοκεφάλου και του Αυτόνομου, θα εξετασθούν από τις επόμενες Συνελεύσεις των Διορθόδοξων Προπαρασκευαστικών Επιτρο-

25. Βλ. Φειδάς 2012, 388-389.

26. Βλέπε Γρηγόριος, Χωρεπίσκοπος Μεσαορίας 2009, 561.

πών και θα υποβληθούν στις επόμενες Προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις προς έγκριση.

Σε υλοποίηση της απόφασης της Δ' Προσυνοδικής Πανορθόδοξου Διασκέψεως, σε σύντομο χρονικό διάστημα, τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους 2009 συγκλήθηκε η Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Επιτροπή²⁷ και είχε ως έργο αφενός μεν την ολοκλήρωση της ενιαίας θέσης των κατά τόπους Ορθόδοξων Εκκλησιών επί του θέματος του Αυτοκεφάλου και του τρόπου ανακηρύξεως αυτού, αφετέρου δε την αναζήτηση της ενιαίας τους θέσης για τα θέματα του Αυτονόμου και του τρόπου ανακηρύξεώς του, όπως και των Διπτύχων.

Η Επιτροπή μελέτησε το περιεχόμενο της παραπεμφθείσης σ' αυτή παραγράφου του εγκριθέντος κειμένου (1993) περί του Αυτοκεφάλου και του τρόπου ανακηρύξεως αυτού. Η παράγραφος αυτή αφορά στην ανακήρυξη δια Τόμου του Αυτοκεφάλου και τον τρόπο υπογραφής του. Έτσι η Επιτροπή ομόφωνα συμφώνησε ότι «Εκφράζων την συγκατάθεση της Εκκλησίας-μητρός και την πανορθόδοξη συναίνεση ο Οικουμενικός Πατριάρχης ανακηρύσσει επίσημα το αυτοκέφαλο της αιτησαμένης Εκκλησίας διά της εκδόσεως του Τόμου της Αυτοκεφαλίας. Ο Τόμος αυτός υπογράφεται από τον Οικουμενικό Πατριάρχη, συμμαρτυρούντων σ' αυτό δια της υπογραφής τους των Μακαριωτάτων Προκαθημένων των αγιωτάτων Ορθόδοξων Εκκλησιών, προς τούτο προσκαλουμένων υπό του Οικουμενικού Πατριάρχου».

Επίσης, η Επιτροπή παρέπεμψε στην επόμενη Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Επιτροπή τη μελέτη του τρόπου εφαρμογής της επιτευχθείσης συμφωνίας. Τέλος, κατέγραψε σε ευσύνοπτο και περιεκτικό κείμενο την ενιαία θέση των Ορθόδοξων Εκκλησιών επί του θέματος του Αυτονόμου και του τρόπου ανακηρύξεως αυτού, αφού περιέγραψε την έννοια και το πε-

27. «Συνήλθεν εις το εν Σαμπεζύ της Γενεύης Ορθόδοξον Κέντρον του Οικουμενικού Πατριαρχείου η Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Επιτροπή» *Επίσκεψις*, 707 (2009) 9.

ριεχόμενο του Αυτονόμου, την ακολουθητέα διαδικασία ανακηρύξεώς του και τις συνέπειές της.

Με την εξέταση του θέματος της υπογραφής του Τόμου της Αυτοκεφαλίας ασχολήθηκε η Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Επιτροπή της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, η οποία συνήλθε το Φεβρουάριο του 2011 στη Γενεύη²⁸. Για την άρση του αδιεξόδου έγιναν οι εξής νέες προτάσεις²⁹:

α) Ο Τόμος να υπογράφεται από τον Οικουμενικό Πατριάρχη διά της προσθήκης ιδιοχειρώς υπ' Αυτού της λέξεως «αποφαίνεται», και εν συνεχεία υπό των Προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών διά της προσθήκης της λέξεως «συναποφαίνεται».

β) Ο Τόμος να υπογράφεται ως ανωτέρω με την προσθήκη ταυτοσήμου, προς το συναποφαίνεσθαι, όρου ή άνευ οιασδήποτε προσθήκης.

γ) Ο Τόμος να υπογράφεται ως ανωτέρω, αλλά δια της συμπεριλήψεως εντός του κειμένου αυτού δηλώσεως περί ισοτιμίας πάντων των Προκαθημένων.

δ) Ο Τόμος να υπογράφεται υπό του Οικουμενικού Πατριάρχου δια της ιδιοχειρού προσθήκης των λέξεων «αποφαίνεται μετά πάντων των Προκαθημένων των αγιωτάτων Ορθοδόξων Εκκλησιών».

Όπως, μάλιστα, πληροφορούμαστε³⁰ σε όλες τις προτάσεις προέβαλε αντίρρηση η Εκκλησία της Ρωσίας, η οποία επέμενε στην πρότασή της,

28. Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Επιτροπή, «Ανακοινωθέν», *Εκκλησία ΠΗ*: 3 (2011) 149-150.

29. Γεώργιος, Μητρ. Πάφου 2011, 311-312.

30. Στο ίδιο. Σύμφωνα με τον Αθ. Μπασδέκη «Θα μπορούσε να πει κανείς απερίφραστα, ότι η εν λόγω συνεδρίαση της Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικής Επιτροπής απέτυχε, διότι οι αντιπρόσωποι των Αυτοκεφάλων Ορθοδόξων Εκκλησιών δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν στο θέμα, ποιός και σε ποιά θέση και σειρά θα υπογράψει την Πράξη και τον Τόμο της Αυτοκεφαλίας μιας ορθόδοξης Εκκλησίας. Ενώ, δηλαδή, οι ορθόδοξες Εκκλησίες είχαν επιτέλους συμφωνήσει στην Δ' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη, τον Ιούνιο του 2009, στο θέμα ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης θα ανακηρύττει μια Εκκλησία ως Αυτοκέφαλη μετά από πρόταση μιας ήδη υπάρχουσας Αυτοκέφαλης Ορθοδόξου Εκ-

όπως ο Τόμος της Αυτοκεφαλίας υπογράφεται κατά την σειρά των Διπτύχων από όλους του Προκαθημένους, χωρίς οποιαδήποτε προσθήκη στις υπογραφές τους. Και επειδή όλες οι αποφάσεις κατά τον ισχύοντα κανονισμό, λαμβάνονται με ομοφωνία, δεν επιτεύχθηκε συμφωνία και το θέμα βρίσκεται σε εκκρεμότητα.

Είναι πλέον πανθομολογούμενο ότι στην πορεία προς την Αγία και Μεγάλη Σύνοδο της Ορθοδοξίας, για την οποία γίνεται λόγος εδώ και αρκετές δεκαετίες, δημιουργούνται αδιέξοδα.

Η Σύναξη των Προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών, η οποία συγκλήθηκε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο στην Κωνσταντινούπολη και τη Νίκαια της Βιθυνίας τα Χριστούγεννα του 2000, «υπογράμμιζε με έμφαση την ανάγκη πανορθόδοξου συντονισμού και συνεργασίας ενόψει της τρίτης χιλιετίας³¹».

Ως προς το θέμα της Αυτοκεφαλίας, οι Ορθόδοξοι Προκαθημένοι τόνιζαν «ότι επ' ουδενί θα έδει το εκ της ιστορίας κληροδοτηθέν ημίν σύστημα των Αυτοκέφαλων Ορθοδόξων Εκκλησιών να αποτελέσει αφορμήν ή βάσιν αναπτύξεως ανεξαρτησίας ασκουμένης εις βάρος της ενότητος ημών³²».

Η κατάσταση, όμως, που σήμερα επικρατεί σε διορθόδοξο επίπεδο είναι τελείως διαφορετική από τα λεχθέντα των Ορθοδόξων Προκαθημένων.

Ειδικότερα³³, παρατηρείται μια απροθυμία κάποιων κατά τόπους Εκκλησιών να μην εφαρμόζουν τα πανορθόδοξως συμφωνηθέντα. Υπάρχουν διενέξεις μεταξύ Ορθοδόξων Εκκλησιών λόγω εδαφικών διεκδικήσεων. Παρεμβάσεων παραγόντων μιας Εκκλησίας στα εσωτερικά της άλλης, καταστρατήγηση ιερών κανόνων και βασικών εκκλησιολογικών

κλησίας και μετά από συναίνεση και σύμφωνη γνώμη όλων των Αυτοκεφάλων Ορθοδόξων Εκκλησιών, στο θέμα όμως ποιος θα υπογράψει δεύτερος μετά τον Οικουμενικό Πατριάρχη δεν μπόρεσαν να βρουν λύση οι αντιπρόσωποι των ορθοδόξων Εκκλησιών το Φεβρουάριο του 2011». Βλέπε Αθ. Μπασδέκης 2012, 54-55.

31. Γ. Τσέτσης (Μ. Πρωτ/ρος) 2012, 14.

32. Στο ίδιο.

33. Ό. π., 15-16.

αρχών κλπ.. Όλα αυτά βλάπτουν το ενιαίο σώμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας και όχι μόνο.

Συμπερασματικά, «τα κανονικά κριτήρια για την ανακήρυξη του «αυτοκεφάλου», τα οποία ισχύουν κατ' αναλογία και για την ανακήρυξη του «αυτονόμου» τοπικής Εκκλησίας, απετέλεσαν πάντοτε τα ασφαλή κανονικά πλαίσια, (...) τα οποία εξασφαλίζουν την άρρηκτη λειτουργική σχέση των διοικητικών εκκλησιαστικών δομών με την ενότητα της Ορθοδόξου Εκκλησίας όχι μόνο στην ορθή πίστη αλλά και στην αγάπη³⁴»: